

dat zij niet
vervreemd
te van hun
ofdstukken
in begeeren

K 692

, dat noch
de Dolean-
relaten der
onze Ge-
merik van
ns onrecht
principele
de is, nog
schen ons
Hervormde
t diericli:
Kerk alleen
tel de Kerk
ever men
in de Kerk
d gaan de
ds Woord
in de Kerk
neer deze
ontvangene
uden een
elk dezer
klaar en
geven. En
of dat ant-
digheid,
tius, wiens
onbetwist

weer in
matie der
genomen
door haar
rkt. Dat
formeerde
die noodig
De vraag
ter hand
node dan
artoe be-
u dit op
a, die tot
itloopen,
in zijn
ij vraagt
like Kerk
toekomst
rk zoals
Concilie,
nellie, en
kennend.
el steeds
kan dit
och van
atorische
is van de
oud, zegt
lden ge-
erkege-
e, maar
Kerk nog
natie van
erale Sy-
o daar-
atwoord
voorgaan
an Gods
atie ter
nden zin
: Zwingli
Kerk te
n expe-
reforma-
a, d.w.z.
: Kerken
of ge-
ie over-
re men
uldig is
en, ook
die met
ter, zoo
d t. IV
dingen
et Gods
ing van
strafvan
illig en
ap met
n of de
en, dan
ingaan
el stemt
: vragen
ulk een
aststelt,
ijnt dit
nschap
de uit-
n heeft
er men
naar als
eds ge-
n wordt
werken.
itie kan
inmen
t. Daar
hreden
tegen
en God
schen.
ug, die
roeders
is. Die
zijnde
en niet
of men
ynode
werken
vreest,
zal ge-
heiden
n nog
valsche

Kerk is of geheel door God is verlaten, is niet moeilijk te beantwoorden. Calvijn heeft steeds erkend, dat Gods Geest nog niet geheel van de Roomsche Kerk was ge- weken; dat onder de ruïnen van het Paus- dom nog een stuk van de Christelijke Kerk was overgebleven; maar daaruit volgde zeker niet, dat de afscheiding van de Roomsche Kerk daarom ongeoorloofd was. Dat God de Heere trots de ontrouw en zonde, die in een Kerk gevonden worden, maar nog voortgaat met Zijn Geest in haar te werken, mag voor ons geen grond wezen om met zulk een Kerk in gemeen- schap te leven, wanneer we daardoor aan haar zonden deel zouden hebben. Zoo heeft reeds Maresius in zijn verklaring van onze Geloofsbelijdenis dit argument beantwoord, dat ook toen reeds tegen de Gereformeerde Kerken werd aangevoerd. En volkomen terecht. Het is daarom zoo dwaas, wanneer ditzelfde argument thans weer gebruikt wordt om het blijven bij de Hervormde Kerk te verdedigen en de afschei- ding van deze Kerk af te keuren. Men vergeet dan, dat precies hetzelfde van de Roomsche Kerk kan gezegd worden. Want dat Gods Geest ook deze Kerk nog niet geheel verlaten heeft, zal wel door ieder worden toegestemd. Anders zou geen Roomsche Christen kunnen zalig worden. Het is dan ook volkomen onjuist, wan- neer men meent, dat het scheiden van een Kerk alleen dan geoorloofd is, wanneer deze Kerk een valsche Kerk is geworden of door God verlaten is. Voetius, hoe scherp hij ook elke eigenwillige separatie van de Kerk, waartoe men behoort, om daartegenover een nieuwe Kerk op te richten, veroordeelt, verklaart toch uitdrukkelijk, dat hij er niet aan dacht de vrome en rechtzinnige broe- ders in Engeland, die zich in zijne dagen van de Anglicaansche Kerk hadden afge- zondert en eigen godsdienst oefeningen hielden, omdat het semipapisme in deze Kerk hand over hand toenam en allerlei ceremoniën aan de gemeenten werden opgedrongen, des- wege van schisma te beschuldigen, en verwijst naar hetgeen de Gereformeerden zelf in ons vaderland hadden gedaan, toen het Remonstrantisme in de Kerk de overhand had gekregen. (t. I p. 68). Nu is de Anglicaansche Kerk nooit door onze Vaders als een valsche Kerk beschouwd, of ontken- dat in haar, trots haar vele gebreken, nog de Geest des Heeren werkte. Zelfs wijst Voetius er met nadruk op, dat deze vrome en orthodoxe broeders, die zich van de Anglicaansche Kerk hadden afgezonderd, dit niet voor goed hadden gedaan, maar alleen in de hoop, dat in de toekomst nog eens betere tijden voor deze Kerk zouden aanbreken en de waarheid weder in haar mid- den triumfeeren zou. En al is deze hoop niet vervuld; al hebben de Presbyteriaansche Kerken naast de Anglicaansche Staatskerk een zelfstandig leven moeten leiden; wie zal daarom de stichters van deze Presby- teriaansche Kerk veroordeelen, of meenen, dat zij de Kerk van Christus onnoedig hebben verscheurd? Indien de Protestantsche Kerk in Engeland gedeeld is, dan ligt de schuld daarvan zeker niet bij deze Presby- terianen, maar bij de Anglicaansche Kerk zelve.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

I.

Dr. G. Wisse, DE DOOD EN HET HIERNAMAALS. Leiden, Bauman & De Kler 1918.
Het is mij een bijzonder genoegen te be- spreken dit jongste, ons onlangs toegezonden geschrift van den predikant van DRIEBERGEN. 'n Bijzonder genoegen, niet alleen omdat ik het in hoofdzaak goed eens ben met den inhoud en omdat de weg, die bij de behandeling van het onderwerp is gevolgd, mij juist voorkomt, maar ook omdat het doel hetwelk de auteur er zich mee gesteld heeft, mijna volle sympathie heeft.
Meer nog dan het mysterie van het 'leven' heeft altijd en overal bezig gehouden den, althans nog niet aan alle 'eewigheidsgedachten' ont- zonnen mensch, het mysterie van 'dood en hiernamaals'. Achter het groote vraagteken dat menschelijke bezinning hier zet, zijn vele en velerlei antwoorden geplaatst, maar God heeft er slechts één antwoord op gegeven.
Het antwoord Zijner bijzondere openbaring. Vervat in de Schrift.
Kort saangevat in dat woord uit Rom. 6:23 wat Dr. Wisse zoo terecht vóór in het afdruk- ken: DE BEZONDIGHEIT DER ZONDE IS DE DOOD, MAAR DE GENADEGIFTIGE GODS IS HET EEUWIGE LEVEN, DOOR JESUS CHRISTUS ONZEN HEERE.
Het eenig antwoord dat verstand en gemoed bevreemdt van ieder, die geloof.

Dan, onder de vrije religieuze groepen ten onzent of de 'vrijzinnigheid', die niet aan 'eewigheidsgedachten' ontkomen, maar wel aan 'het Schriftgeloof', biedt dit antwoord heel geen bevrediging meer.

Onder 'de vrije christelijke groepen' ten onzent, of de 'vrijzinnigheid', die evenmin aan 'eewigheidsgedachten' ontkomen is, maar aan wie het 'Schriftgeloof' al meer ontinkt en die, omdat zij ook vrij of los van hun 'Kerkgeloof' zijn, niet dan van een 'dogmatisch Christen- dom' willen weten, biedt het Godwoord van Rom. 6:23 al minder bevrediging.

Het doel nu hetwelk Dr. Wisse met zijn DE DOOD EN HET HIERNAMAALS, gelijk mij na lezing bleek, zich heeft gesteld, is mij daarom zoo sympathiek, wijl dat doel is niet alleen de gebondenheid aan de Schrift, maar ook aan het Kerkgeloof te vorderen.

Met deze sympathiebetuiging zou ik, ter aan- beveling van dit boek, reeds kunnen volstaan bij allen, die, met mij, vast overtuigd zijn, dat in de Schrift 'genoezaam geleerd wordt al het- geen de mensch schuldig is te gelooven om zalig te worden' en ook, dat, wat onze Gerefor- meerde Kerken als dogma ontnemen 'de laatste dingen' belijden, of de Schrift is gegrond, en aan wie, bij deze tweerlei overtuiging, dan evenals mij, de zaligheid onzer medemenschen ter harte gaat.

En dit alles te meer, nu, zoowel van de vrij- zinnigheid der 'Vrije Religieuze Groepen', als

van die der 'Vrije Christelijke Groepen', ook in onze Gereformeerde Kerken de 'ontbindende' inwerking valt te bespeuren.
Dan, zoals ik mijn plicht als Leestafel- schrijver van DE HERAUT, in de nu reeds tien jaren waarin ik dit werk doe, steeds heb opge- vat, kan ik het bij een sympathiebetuiging niet laten, maar voel ik mij gedrongen onze lezers omtrent dit zoo voorname werk van onzen Dr. Wisse nog wat nader in te lichten.

DE DOOD EN HET HIERNAMAALS dan is een boek van 145 bladzijden.

Het doet al terstond weldadig aan, dat op een der eerste bladzijden het eerste, op den achterkant der laatste bladzij het laatste couplet van v. OOSTERZEE's bekende en mooie vers: 'De dood heeft mij een brief geschreven' staat afgedrukt. Niet bepaald weldadig, althans mij, dat na de bladzijde: INHOUDSOPGAVE, ook in dit boek weer een lijst der OPERA OMNIA des Heeren WISSE is opgenomen. Die INHOUDS- OPGAVE bevat de titels der 18 hoofdstukken waarin de Schrijver zijn werk heeft gedeeld.

Van die 18 wil ik ditzmaal de eerste 8, een volgend maal de laatste 10 bespreken.

De titels dan der eerste 8 zijn: HET STERVEN- VRAAGSTUK, HET BEWIJS DER ONSTERFELIJKHEID, DE ONSTERFELIJKHEIDSLER DER H. SCHRIFT, DE UITVAART DER ZIEL, HET STERFEN VAN GODS KIND, DE CHRISTELIJKE BEGRAFENIS, DE LEER VAN EEN TUSCHENSTAAT.

Ter oriëntering onzer lezers, zal ik een korte samenvatting van den inhoud van elk dezer 8 hoofdstukken geven, waaraan ik, voor het geval dat ik 'n enkele bedenking heb, die er in alle bescheidenheid aan zal toevoegen.

Hoofdstuk I, HET STERVENVRAAGSTUK be- gint, zoals met de stukken wordt aangegeven, met het nietsongegrond verwijt te richten aan het, in de tweede helft der vorige eeuw, weer opkomende materialisme, dat het, bij zijn hoge prestaties het levensraadsel te verklaren, seven- min het leven kon verklaren, als het in staat bleek het stervensvraagstuk te beantwoorden.

Het materialisme, dat het wezen der ons ver- schijnende werkelijkheid alleen ziet als 'stof en krachten' en daarom een wereldlijk is, die aan alle 'eewigheidsgedachten' heel is ontkomen, heeft als mislukte poging tot wereld- en levens- verklaring dan ook vrijwel uitgediend. De ge- volgtrekkingen uit dit systeem van wijsbegeerte, dat er noch hemel, noch onsterfelijkheid is, en wij ons moeten vergenoegen met het 'leven hier', zijn, omdat ze den geest en daarmee het 'bewustzijn' en 'zelfbewustzijn' onver- klaard laten, dan ook vervallen. Heel juist schrijft Dr. Wisse: 'Het "sterfelijk" vraagstuk van de 19e eeuw krijgt al sterker concurrent in het "geestelijke" van de 20e eeuw.' 'Want, de mensch is meer dan zijn lichaam en in zijn in- en- en- en- hij gevoelt 't weer ook, meer dan ooit, 'n veroorloof mij hier de vraag of: 'vele menschen gevoelen in dit nabijzinnige niet juist zou wezen? Goed eens ben ik het echter met den schrijver, dat het 'weer in zijn in- en- en- en- zich geest voelen', en dus ook wat ik hier boven noemde het niet ontkomen-zijn aan 'eewigheidsgedachten', nog niet specifiek 'christelijk' is. Wisse doet dit dan ook uit- komen waar hij, tegenover de lichtzinnige en oppervlakkige beschouwingen omtrent den dood en het hiernamaals, de ernstige en diepe van niet-christen stelt. Verder wordt er in dit hoofdstuk op gewezen, dat wij het mysterie van het sterven nooit verklaard is en ook niet kan verklaard worden door de 'wetenschappen'. PROR. TIENEK het vraagstuk juist stelde in deze woorden: 'niet de onsterfelijkheid moet be- wezen, maar de dood moet verklaard.'

Ten slotte wordt in dit hoofdstuk gezegd, dat alleen de bijzondere openbaring in Gods Woord ons een antwoord biedt, niet ter 'ver- klaring' maar ter 'toelichting': waarom wij sterven. En deze is dan het verband tusschen den dood en de zonde. Om dit nog dieper 'in te blikken' wijdt de auteur een zevental blad- zijden aan de tegenstelling van dood en leven. Bladzijden van wonder-schoonen inhoud waarin hij leven en dood als door God gewrochte 'compositie' of 'verbinding', dus geen 'vermijding', van ziel en lichaam tegenover elkaar stelt. Alleen maar, is hier de bewering, dat met den zonde- val ophield de band, die den eenling verbond aan de menschheid met het oog op het 'gemeen- schapsgevoel' en het 'soortbewustzijn', wel juist? Na dit, wat ik zou willen noemen, 'in- leidend' hoofdstuk volgen dan de over HET BEWIJS DER ONSTERFELIJKHEID (II) en dat over: DE ONSTERFELIJKHEIDSLER IN DE H. SCHRIFT.

Herinnerend aan het zoeven hier vermelde woord van TIENEK richt WISSE de vraag tot de materialisten: 'bewijs ons dat de mensch niet voortbestaat?' en vermeldt dan de vijf bekende wijsgeerige bewijzen voor het voortbestaan der ziel, waaraan hij dan als 6de nog toevoegt het 'spiritische' waar hij echter waarde aan onzegt en waarop hij in p. 13 terugkomt en het 'occultische' dat met zijn telepathie, hypnotisme, magnetisme en clairvoyance, welke verschijnselen hij later be- sprekt, althans 'onomstootelijk in het licht heeft gesteld, dat de mensch meer is dan zijn lichaam', en waarom hij daarover den ook beter te spreken is. Toch meent hij, en dat met toe- speling op het bekende:

'Wij' niet dat Auge sonnenhaft,

Die Sonar konnt' er nie erblicken; zoowel aan het occultische als aan de 5 wijsgeerige 'be- wijzen voor het voortbestaan der ziel' slechts betrekkelijke waarde te moeten toekennen.

Daarmee komt hij dan tot de ONSTERFELIJK- HEIDSLER DER H. SCHRIFT.

Belangrijk is hier zijn opmerking, dat in strik- ten zin God alleen onsterfelijk is, waarvoor hij dan verwijst naar I Tim. 6:16, maar dat de menschelijke ziel dit niet is als God, 'uit en door zich zelf', doch uit kracht van Scheppings- ordinantie is. Verder ook wat hier gezegd wordt over het feit, dat in de reden waarom de Schrift de onsterfelijkheid der ziel 'niet in den breede betoogt'. Eindelijk ook de anti-theose tusschen de onsterfelijkheidslere van de Oude en Nieuwe wijsbegeerte en die der H. Schrift: de bevestig- ing op grond van bezonnen exegese tegenover de ontkenning van het onsterfelijkheidsgeloof onder de Oude bedeling waarbij o.m. Jezus' woord tot de SADDUCEËN in verband wordt ge- bracht met Exodus 3:6; en dan hoe, in het N. T., deze leer nog klaarder wordt onderwezen.

Volgen de twee hoofdstukken, die weer aan zijn te nemen, DE UITVAART DER ZIEL (4) en HET STERFEN VAN GODS KIND (5).

Voor WISSE is blijkbaar, en ik ben het daar- mee niet hem in eens, de ziel even als het lichaam 'n substantia incompleta, of een 'onvol- ledig wezen'; die eerst gecomponeerd of ver- bonden de substantia completa mensch vormt.

In het eerste dezer twee hoofdstukken geeft hij met even groote bezonnenheid als teederheid een antwoord op de vele vragen, die ons bij het 'sterven' van 'n mensch, overschillig of het een geloovige dan wel 'n ongeloovige is, op de lippen komen.

In het daaropvolgende gaat het over het specifiek verschil tusschen het sterven van den 'bekeerde' en den 'onbekeerde'. De schrijver toont in deze twee hoofdstukken, dat het hem allernat aan inzicht in menschelijk zieleleven ontbreekt en juist daarom verwondert het mij, dat bij het verwijzen naar het verschil bij alle overeenkomst, het 'stemperamentsverschil' door hem niet genoemd is. Dit doet echter weinig af aan de rijke vertroosting en bemoeiding, die de christelijke lezer, met name in dit 5e hoofdstuk, kan vinden.

Met de drie volgende hoofdstukken, 6—8 komen wij dan de 'dood' of het 'sterven', op het 'hiernamaals'.

In het eerst van dit drietal: DE CHRISTELIJKE BEGRAFENIS wordt er op gewezen, dat den christen, omdat het maar, toch 'en ook zijn lichaam is, niet het 'verbranden', maar het 'begraven' van het ontzield lijf voegt. Opmerkelijk is hier, tegenover de weer opkomende heidense 'zede' van het verbranden, het verwijzen naar de zede van Israël en in verband daarmee naar Jozak's bevel, dat men 'bij vestre uit Egypte zijn beenderen zou opvoeren van daar'.

Het tweede van dit drietal: DE LEER VAN EEN TUSCHENSTAAT, of de toestand der ziel in haar 'afgecheidenheid', geeft minder dan men, op dezen titel afgaande, zou verwachten, wijl het niets heeft over den SJEST, of het 'dooden- rijk', doch slechts een weerlegging bevat van de hedendaagsche THEOSOFIE. Als voorbehoeds- middel tegen het vervallen in deze geloofsvoor- stellen van het oud-Indische heidendom dezer 'vrije religieuze groep', toch wel een, om voor onze jongeren te lezen, 'niet ondienstig hoofdstuk.

En het laatste van dit drietal: GRENSEEREND NA DEN DOOD, weerlegt, met de juiste nittelegging van I Petri 3:19—21 en 4:6, de 'sin den nieuwen tijd' weer naar voren getreden opvatting, dat de mensch 'al het sterven nog eenmaal de gelegenheid zou ontvangen, om zich tot Christus te wenden, en alzoo nog behouden te kunnen worden'.

G.

Voor Kinderen.

HET HOOGSTE.

Koning Chosroës van Perzië was eens in een geweligen oorlog gewikkeld die hem in alle opzichten veel kostte, wijl zijn vijanden zeer talrijk waren. Doch na langdurigen strijd gelukte het hem hen allen te overwinnen.

Toen hij nu in zegepraal uit den krijg was teruggekeerd, gaf hij uit blijdschap een dier groote Oostersehe feesten die in Perzië niet onbekend waren, gelijk onder anderen blijkt uit hetgeen wij lezen van koning Ahasveros, in het eerste hoofdstuk van het boek Esther. Twee maanden lang was het feest voor oud en jong, arm en rijk. Grooten en geringen waren gasten des konings, en werden voorstijl ontsaafd.

Tot de feestelijkheden behoorden ook spelen en wedrennen, onder anderen harddraven en spiegelgevechten. Daaraan namen de grooten en edelen, de ridders en krijgslieden deel. Men draafde om het hardst op vlugge, prachtige paarden. Wie het eerst den eindpaal van de loopbaan bereikte, ontving een fraai, kostbaar geschenk.

Onder de genoodigden was ook een jong krijgsbevelhebber die zich in den oorlog roem- rijk onderscheiden had. Hij kwam, gezeten op een jong, moedig paard, licht en vlug als zijn berijder. Beiden werden door allen geprezen. Toen het harddraven zou beginnen medde ook de jonge krijgsman zich aan ter deelneming. Negen ruiters zouden met hem den wedstrijd in de lange renbaan wagen. Allen schaarden zich; het teken werd gegeven, en als pijlen uit den boog vloegen de vurige rossen vooruit, als begrepen zij dat er ditzmaal een prijs te winnen viel.

Maar het duurde slechts enkele seconden of het paard van Mirza — zoo heette de jonge krijgsman — was reeds al den anderen vooruit. Dat prikkelde de berijders, die nu hun uiterste best deden den joukman althans bij te houden, liever nog vooruit te komen.

Maar vergeefs, geen paard bleek in snel- heid tegen dat van Mirza opgewassen. Hij en zijn ros waren vooruit en lieten de anderen steeds verder achter zich. Eer deze den eind- paal der renbaan nog zagen, was de jonge strij- der reeds aangekomen.

Al de toeschouwers juichten. Kort na hem hadden ook anderen het doel bereikt. Maar hij was toch de eerste. Hij had gewonnen.

Des middags gaf de Koning een groot feest ter eere der overwinnaars. Mirza had de eer- plaats. Koning Chosroës hield een lofde tot allen die zich onderscheiden hadden, en deelde toen de prijzen uit. Gelijk den hoogsten lof kreeg Mirza ook den hoogsten prijs. 't Was een zware, gouden keten met prachtige juweelen gesierd.

Nog lang bleef men feestelijk bijeen, en allen gingen verblijd huiswaarts, al kon ook menigenen zijn spijt niet geheel onderdrukken, dat Mirza hem voor geweest was. Deze ging, vóór hij zich ter ruste legde, zijn geliefd en trouw paard nog eens opzoeken en streelen. Nu hij had dan ook aan dat vlugge, wakkere dier zijn overwin- ning te danken.

Den volgenden dag liet de Koning Mirza bij zich komen en sprak:

'Mijn vriend, hij hebt gisteren over allen ge- zegepraald. Dat dankt ge voor een deel aan u edel rijdier, een prachtig beest. Wilt gij het mij voor ditzend goudstukken afstaan? Dat is zeker tweemaal de waarde.'

Mirza zag niet vroolijk. Het aanbod mocht schitterend zijn, om een of andere reden leek het hem niet.

'Zijgt ge niet tevreden?' vroeg de koning. 'Wein dan bied ik u het dubbels aan.'

'Vergeef mij, o Vorst' sprak Mirza, 'maar ook voor het dubbels, ja drievoudige kan ik u mijn ros niet afstaan. Van jongs af heeft het mij gedragen. Het heeft mij in den strijd ge- voerd en weer uit den slag. Het kent mijn stem en is verblijd als het die hoort, en dankbaar voor de versnaperingen die ik het breng. Kortom ik houd van dit paard, gelijk het paard van mij. Hoe zou ik er dan afstand van kunnen doen.'

'Is er dan niets van hooger waarde, dat ik u in de plaats geve kan?'

Mirza zweeg eerst en dacht een poos na. Eindelijk zeide hij:

'Ik zou dit paard, dat mij gewond uit den strijd heeft gedragen voor niets ter wereld willen missen, tenzij.... voor een trouwen, oprechten

viend. Want die is toch nog beter dan ook het trouwste dier.'

De koning glimachte, doch zei ernstig: 'Ik zal over uw voorstel nadenken, en beloof u het aan te nemen als het uitvoerbaar is.'

Daarmee vertrok Mirza. Vele jaren nog heeft hij den koning gediend. Maar het paard is het zijne gebleven. Nooit heeft de vorst er meer over gesproken.

Hoe zou dat gekomen zijn?

HET KLEINE.

Frederik Wouters was de naam van een knaap, die jaren geleden de christelijke school bezocht, en door zijn vromen onderwijzer werd opgevoed in de leer en vermaning des Heeren. Onder anderen werd hem lust ingeboezemd voor het Zendingwerk, om den Heidenen het Evangelie van Christus te brengen.

Eens kwam een zendingeling de school bezoeken, en sprak met de kinderen over de heidenen, hun afgoderij en hun bekeering tot God door het woord der prediking. Frederik werd er diep door getroffen, en toen de zendingeling den kinderen verzocht voor de heidenen te bidden en te werken, drong dat diep in Frederiks hart.

Maar wat te doen? Zijn ouders waren arm, konden weinig missen; hij zelf nog minder. Maar waar een wil is, is een weg. Hij dacht na en vond er een. Dicht bij woonde een blikslager in wiens werkplaats Frederik dikwijls mocht komen. Op den grond lagen overal afsnijdsels en af- knipsels van blik, die hij het opruimen werden geworpen.

'Mag ik die hebben?' vroeg Frederik. 'Gerust' zei de blikslager, 'wij gebruiken ze toch niet.'

Zoo kon Frederik allengs heel wat opzamelen. Toen dit geschild was, verkocht hij zijn lading een grooten zak vol, en het slot was dat hij bijna een rijksdaalder aan den meester kon brengen voor de Zending. Verbaasd stond de man te kijk. Tot Frederik zij hij:

'Je bent getrouwd geweest in het kleine. De Heere zegene het ook voor je zelf.'

Frederik Wouters is later zelf zendingeling ge- worden, en heeft velen de goede Boodschap gebracht.

HOOGENBIJK.

Buitenland.

Deutschland. School, Kerk en Staat. Wat zal er in Duitschland van kerk en school worden? Deze vraag stelden wij ons dikwijls en zochter de beantwoording in aller- lei bladen, doch konden tot hertoe geen defi- nitief antwoord vinden. Wel hebben wij over het algemeen den indruk gekregen, dat de socia- l-democratische regering van Pruisen tegenover de kerk gematigd wij optreden. Dit is denke- lijk te danken aan het Bolsjewistisch gevaar; men wil kerkelijke kringen niet verbitteren.

De Minister van Eeredienst Hähnisch had zich voorgedruide over de verhouding van kerk en school uitgelaten:

De school heeft als taak de kinderen des volks als staatsburgers op te voeden. Zij heb- ben aanspraak op onderwijs in alle vakken dat niet beïnvloed is door confessionele inzichten, en dat in het niveau staat van den tegenwoor- digen stand der wetenschap. De kerk heeft alleen met hare leden te rekenen; haar taak is, in de Godsdiensge behoeften, naar haar ge- voelen, te voorzien.

Bij afscheiding van kerk en school zullen beide zij rechten verkrijgen.

In de staatschool moet Godsdiensonderwijs gegeven worden, doch in een wetenschappelij- gen geest, zoodat niet alleen de geschiedenis der religie verhaald wordt, maar ook uit- komst welke cultuurverschijnselen een Godsdiens- stigen grondslag hebben. Ook behoort het Godsdiensonderwijs op het gemoed der leer- lingen te werken, het mag niet vervallen tot een oppervlakkige moraal. Dit onderwijs kan van wege de Kerkbesturen worden aangevuld in dog- matischen zin. Als men van beide zijden taktvol optreedt, zijn conflicten tusschen Kerk en School uitgesloten. Wederzijds moet men vervuld zijn met de begeerte om te voldoen aan de inner- lijke behoeften der menschelijke ziel. Op de staatscholen zal aan het dogmatisch catechetisch onderwijs, dat in opdracht van de kerk of ook door onderwijzers, die dit vrijwillig wenschen te doen, gegeven wordt, een plaats op den roos- ter der lezuren in het schoolgebouw ingeruimd worden.

De vraag van afscheiding van Kerk en Staat gaat de Pruisische wetgevende vergadering aan. Deze alleen zal moeten beslissen of ze zal plaats hebben en op welke manier zij zal ge- scheiden. Het is bekend, dat zich de Kerk reeds sedert tal van jaren op die afscheiding heeft ver- berid. Ous is daarvan niets bekend. Wel is jarenlang over hetgeen komen kon, gediscus- sieerd, doch van enige voorbereiding, behalve de bespreking van het vraagstuk, is tot ons niets doorgedrongen.

De Kerk moet het recht op haar eigendom- men behouden en mag niet in haar Godsdiens- stigen, zedelijken en heilzamen arbeid belem- merd worden.

Omdat alle Kerken gelijk zijn voor de wet, moeten ook de bijdragen van den Staat aan de Kerk ophouden. Doch dit zal niet plotseling geschieden, men wil het overgangstijperk ruim nemen.

Over het algemeen genomen, klinkt dit alles niet onwelwillend. Als de heer Hoffmann aan het bewijs gebleven was, zou men zeker iets anders vernomen hebben, maar laat ons niet vergeten, dat de minister van eeredienst Hähnisch van zijn vroegeren collega niet in beginsel maar alleen in taktiek verschilt. Hoffmann was brutaal en liet uitkomen dat hij de Kerk knechten wilde, maar Hähnisch is voorzichtig. Doch ook hij wil de Kerk, al zal zij uit de staatskas op den duur niets meer ontvangen, aan den Staat onderworpen houden. Hij liet zijn medewerker Dieterich, die volgens zijn opdracht in onder- schiedene steden voordrachten hield, verklaren, dat de regering zich beschouwde als de op- volger van het Pruisische Koningschap en dat zij daarom voorloopig het sumepiscopaat over de Evangelische Kerk zou uitoefenen. Dit woord 'voorloopig' is weer taktisch goed ge- kozen. Maar wij vrezen dat de Ev. Kerk aan den greep van de socialistische regering niet zal ontkomen. Opmerkelijk dat men over de Room- sche Kerk niet spreekt, en ook niet over de Joden, maar alleen van de Evangelische kerk. Als straks, naar wij hopen, het Bolsjewistisch gevaar niet zoo dreigend meer is, zal men zien dat er een college aangesteld wordt, om uit naam der regering als sumepiscopus (opperste bisschop) der Ev. Kerk te fungeren. Door velen die de Ev. kerk liefhebben, is tegen het sumepiscopaat van den Pruisischen Koning geprotesteerd. Daarom werd de bekende hof- prediker Stöcker door Wilhelm II ontslagen; de

Koning kon van hem niet dragen dat hij 'meer vrijheid en meer zelfstandigheid' voor de Ev. Kerk vroeg. In plaats van nu het sumepi- scopaat aanstands af te schaffen, gaat de socia- listische regering het bestendigen!

Zwitserland. Een oproeping aan de Protestantse van alle landen.

Een oproeping van de kerkelijke pers van alle richtingen in Zwitserland wordt gericht tot de christenen van alle landen. De Protestantse van Frankrijk, Engeland en Amerika worden nadrukkelijk gewezen op den vreeselijken nood, waarin Duitschland en Oostenrijk verkeeren, waardoor te vreezen is dat honderdduizenden kin- deren en vrouwen onder ondervoeding en hong- ter gronde gaan. Het is te vreezen, dat onder dezen druk zich een geest van verblinding zal meester maken van het Duitse volk, waardoor een werkelijke vrede onmogelijk gemaakt en de begerde volkengeenheid met een af tot werkeloosheid veroordeeld wordt. Voor de Christelijke gedraglijn moet alleen de regel van Christus maatgevend zijn, die den scheidsmuur heeft doen vallen, die tusschen de volken en hunne schuld staat. Voorts spreken de Zwitser- sche Protestantse het uit, dat zij oprecht declineren in den nood van hunne geloofge- nooten in Duitschland. Ook in den tegenwoordigen noodtoestand moeten zij vast blijven staan in de onverbrekebare geestelijke kracht van het Duitse volk en in de hoop, dat een betere toekomst te verwachten is, en dit te meer, wijl door de politieke omwenteling de grondslag voor een toenadering der Duitse christenheid tot de democratische landen gegeven is. Aan het Duitse volk zal een nieuwe geboorte gegeven worden, waarbij het beste en gewich- tigste van zijn historische erfgoed, het erfdeel der reformatie, op nieuw zal uitspruiten. Ook het ongeluk van een volk moet naar het Goddelijk plan de komst van Zijn rijk dienen, en wanneer alle landen en kerken er ernst mee maken zich aan den Geest van Jezus te onder- werpen, zal ook het alles verwoestend materialisme overwonnen worden, dat de hoofdschuld van den oorlog draagt.

Het komt ons voor, dat in geloovige kringen van Duitschland dit woord van deelneming en bemoeiding in den zwaren tijd die doorleefd wordt, niet zal opbeuren, hoe goed het ook bedoeld is. De nieuwe democratische koers die in Duitschland gevolgd wordt, dreigt al te zeer alles wat de Reformatie ten goede van het Duitse volk gewrocht heeft, te verwoesten, dan dat de geloovigen zich kunnen voorstellen, dat daaruit iets goeds voor de komst van Gods Koninkrijk zou voortkomen. Wanneer waarlijk de beginselen der Reformatie op nieuw in Duitschland nieuwe uitspraken gaan geven, zal dit tot uitwerking hebben, dat men de beginselen gaat verfoeien die het land aan den rand van den afgrond hebben gebracht. Luther leerde, de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, en Gods Woord de eenige regel voor geloof en leven — ook voor den Staat. Deze twee beginselen worden door de Duitse revolutionairen als met voeten getreden.

Gemeenlijk Nieuws.

De tyrannie van de Bolsjewisten. In een Engelsch blad lezen wij: 'Gelijk bekend is neemt het Rabbiniaal tractaat "Zedeler der vaderen", een belangrijke plaats in bij het onderwijs der Joodse jeugd. Hoe uitne- mend gepast moet in deze dagen van Bolsjewische tyrannie in Rusland, Polen en Hongarije, de uit- spraak van Rabbi Chanina in hoofdstuk 3 afl. 2 klinken: "Biddt voor het welzijn van de Regering, al was het maar alleen uit vrees, dat de menschen elkan- der levend zouden verslinden."

De uitdrukking is ontleend aan Ps. 124 en het doel is, te laten uitkomen dat zonder de straf die door de bestaande macht zou kunnen opgelegd worden, een veilig leven in de wereld niet moge- lijk is.

Swaarburg—Soudershausen. De Reichsbote schrijft: 'Gelijk recht voor allen! De Landdag van Schwarz- burg—Soudershausen besloot aan alle diensdoo- de Staatsambtenaren met insluiting van de onder- wijzers der volksschool met hunne weduwen en wezen een dauntietoeslag te geven. Alleen de predikanten werden daarvan uitgesloten, ofschoon zij volgens het daar bestaande recht staatsambtenaren zijn. Het besluit om den predikanten geen toeslag te geven, werd aangenomen met zes burgerlijke stem- men tegen. Nader wordt hieromtrent bericht, dat deze gelegenheid door de sociaal-democratische sprekers werd aangegrepen om hatelijke uitval- len tegen de kerk en de predikanten te doen. De predikanten moesten hun tekort maar uit hun neven- verdiensten dekken, terwijl men altijd het hebben van nevenverdiensten bij ambtenaren afkeurt. Waarin zouden bovendien die nevenverdiensten op het land bestaan? Dat in April 1918 besloten afscheiding van kerk en staat nog niet ten uitvoer gelegd was, werd den predikanten geweten. Ten oorechte; zij waren toch niet in staat geweest met de Staatsregering te onderhandelen, terwijl zij anders jaren de noodnauwelijkheid van een bespre- king dezer zaak hadden bepleit. Verder werd den predikanten verweten, dat zij bij hunne toespraken op den kansel en op de kerkhoven strafpredika- tien hielden, die een pijnlijken indruk op de hoorders maakten. Ook werd de uitdrukking gehoord, dat wanneer al de predikanten hunne plaatsen ver- lozen, zij spoediger vergeten zouden zijn dan al de afgeschafte dynastieën. De vertegenwoordiger der regering antwoordde hierop, dat deze bewering weersproken werd door de langdurige ervaring, dat eene gemeente de opheffing van een predi- kantsplaats zich zeer ongunstig liet welgevalen. 'Overigens vrees ik, dat wij allen, ook gij, naar Staatseun uitzien. Wij zullen er wellicht nog naar verlangen, dat eene Kerk onzen Staat steunt!'

Deze onoverkwikkelijke dingen doen zien, wat eene kerk heeft te verwachten, als hare belangen aan de sociaal-democratie zijn toevertrouwd.

WINCKEL.

Officiële Berichten.

Gereformeerd Traktatgenootschap „Filippus“.

De eerste zending trakaten over het jaar 1919 wordt den leden gratis en franco toegezonden. Men zie achterstaande advertentie.

Naamens het Bestuur van „F.“ J. TER BORG, Secr.

Wolvega, 1 Mei 1919.

Classe Barendrecht.

Korte notulen van de Vergadering der Classe Barendrecht, gehouden 5 Maart te Barendrecht.

1. Namens de roepende Kerk van Numansdorp opent Ds. E. J. van Voorst de vergadering, laat zingen Ps. 24:3, leest Ps. 84 en gaat voor in gebed. Met eenmoed wordt het verscheiden van Ds. Verlaer herdacht.

praeses, Ds. v. Hoven scriba, Ds. Munnik assessor.

3. De scriba leest de notulen, die ongewijzigd worden vastgesteld.

4. Het Kerkvisitationrapport wordt gelezen door Ds. v. Hoven, IJsselmonde en Bolnes zullen de visitatie nog ontvangen.

5. Ter tafel is een schrijven van de Deput. voor de zending (Z.H. ten N) in zake de zendingvacature Delft. De vergadering kan geen aanwijzing doen.

6. In behandeling komt het voorstel Barendrecht. Met algemeene stemmen wordt besloten, de Kerken in de classe te verzoeken om in het eerstvolgende trimester een collectie te houden voor de onkosten van aanschaffing van een Kerkgebouw met inventaris te Smidshoek.

7. De rondvraag naar art. 41 K.O. wordt gehouden. Barendrecht vraagt en verkrijgt toestemming advies inzake de toepassing der 2e censuur. Heerjansdam vraagt den steun der Diaconien in de Classe om te kunnen voorzien in de nooden harer armen. De Classe adviseert dien steun te vragen. Verder vraagt ze naar de verplichting der Dienaren om de vacaturebeurten op een afgesproken datum waar te nemen. Ridderkerk vraagt en verkrijgt advies inzake een gezin, dat slecht kerk.

8. Met algemeene stemmen wordt het voorstel Rijsoord inzake het Najaar na een enkele invoering aangenomen.

Het luidt aldus:

1. Wanneer de Dienaar des Woords van eenige kerk binnen de classe komt te overlijden, zullen eventueel zijn Weduwe en (of) inwonende kinderen nog gedurende een half jaar in het genot van pastorie, volledig tractement en emolumenten gelaten worden.

2. gedurende dien tijd steunen dan de andere kerken der classis de vacante kerk met predikanten, gerekend naar één beurt per Zondag.

3. de regeling dezer dienste wordt door den Deputaat voor de vacaturebeurten ten spoedigste getroffen.

4. de vacante kerk behoeft voor deze diensten alleen de eventuele reiskosten te vergoeden.

9. De vacaturebeurten worden aldus geregeld: Bolnes, 30 Maart Ds. Munnik; 25 Mei Ds. Idema; 15 Juni Ds. Couvée. Smidshoek, April Ds. Kuijvenhoven; Mei Ds. Idema; Juni Ds. Kuijvenhoven. Heerjansdam, 6 April Ds. Gootte; 16 Mei Ds. Couvée; 22 Juni Ds. Munnik. Westmaas, halvezondagen, 16 Maart Ds. Gootte; 30 Maart Ds. v. Voorst; 6 April Ds. v. Schaik; 13 April Ds. v. Voorst; 20 April Ds. v. Schaik; 27 April Ds. v. Voorst; 4 Mei Ds. v. Hoven; 11 Mei Ds. v. Schaik; 18 Mei Ds. v. Hoven; 25 Mei Ds. v. Schaik; 1 Juni Ds. Gootte. Heinenoord, 6 April Ds. Gootte; 11 Mei Ds. v. Voorst; 1 Juni Ds. v. Schaik. Klaaswaal, 23 Maart Ds. v. Hoven; 11 Mei Ds. van Hoven; 15 Juni Ds. van Voorst.

10. De daarvoor benoemde commissie rapporteert, dat de rekeningen der verschillende questoren in orde zijn bevonden.

11. De Deput. voor de Zending rapporteert omtrent het tekort in kas en de noodzakelijkheid van een 2e geneesheer. De Kerken worden gevraagd om een extra-collectie voor het tekort, terwijl Dep. voorstellen f 500 uit de classicale kas te geven, welk voorstel wordt aangenomen, terwijl ook aangedrongen wordt op verhooging der gewone bijdragen.

12. In de vac. Verlaar wordt Ds. Kuijvenhoven aangewezen als deput. ad art. 13.

13. Het voorstel IJsselmonde wordt aangenomen. Het luidt aldus:

de kerk van IJsselmonde stelt voor om ook de reiskosten der afgevaardigden van de verschillende kerken onder de classicale quota op te nemen en naar het bestaande percentage-cijfer over de kerken om te slaan.

14. In behandeling komt het voorstel van de Commissie tot verbetering van de predikanten-traktamenten. Er wordt nadruk op gelegd dat de genoemde cijfers als minima zijn te beschouwen. Alle Kerken verklaren zich in principe voor de regeling, dat

1e. Het minimumtraktament vanaf de kleinste tot de middelmatige kerken zij: f 2000; pl. f 50 voor ieder kind; pl. vrije Ambtswooning; pl. vrijdom van alle belastingen; (behalve Vermogens).

2e. Voor de drie grootste kerken diene als

minimum: f 2500 pl. de onder 1 genoemde emulumenten.

Enkele voorstellen der commissie worden terzijde gelegd, als niet voortvloeiende uit de competentie der commissie.

Het voorstel inzake percentagewijziging wordt aangeleiding voor de opdracht aan dezelfde commissie om een nieuwe percentage-regeling voor te stellen.

Het voorstel om Emer. pred., weduwen en weesen in plaats van 10, 30 pCt. toelag te geven, kan niet in behandeling komen, omdat het niet in den ordelijken weg ter tafel is. Echter draagt de Classe aan den Deput. ad art. 13 op, met voorstellen te komen voor de Partic. Syn., waarbij de meerdere toelag wordt opgenomen in het onderling accoord. De Classe zal met 't oog op de Synode drie weken worden vervorgd.

15. De Questoren doen mededeeling van ingekomen collecten en quota.

Enkele Kerken zijn nalatig.

16. Oud-Beerland zal de volgende vergadering sameroepen op 14 Mei.

17. De Korte Notulen worden om des tijds wille niet gelezen.

De assessor gaat voor in dankzegging, waarna de praeses de vergadering sluit.

In naam en op last der Classe,
H. A. MUNNIK Jr.
Assessor.

Kerknieuws.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Naarden, G. van der Zanden, te Renkum. — Zevenhuizen (Gron.), S. Veltman, te Teum (Fr.). — Oudegema (Small), en Ouderkerk a/d. IJssel, J. Visscher, cand. te Meppel. — Ter Aar, J. Hoek, cand. te Schiedam.

AANGENOMEN: Nijverdal, J. H. A. Bosch, te Andel.

BEDANKT: Kampen (vac.-wijken Da. Elzenga), P. C. de Bruyn, te Edam — Reitsum c.a., J. Tonkens, te Luitjagast. — Zwolle (vac.-lks. Veder), L. J. C. Kreyt, Jr., te Huinim. — Westergeest, F. H. van Loon, te Burum.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Gouda, St. Maartensdijk (Z.), H. A. Leenmans, te Oudemirdum. — Waddinxveen, G. Lant, te Monster. — Melissant, S. Govers Jr., te Ottoland. — Reitsum, J. Dijk, te Oppenhuizen. — Gietthoorn (toez.), P. J. de Bruyn, te Usselo. — Oene (gem. Epe), T. Lekkerkerker, te IJsselmuiden. — Zegveld (bij Weerden), C. J. Leenmans H.Aan, te Oosterwolde (Geld.). — Hagestein, M. B. Verkerk, te Zolbroek.

AANGENOMEN: Kropswolde (Gron.), F. H. Koster, te Ter-Apel. — St. Anna-Parochie, O. S. Jellema, te Schaldepuren.

BEDANKT: Hekelingen, F. Coolema, te Coevorden. — Wargra (Fr.), Dr. J. C. A. Fetter, te Zutphen. — Purmerend, S. A. Rajon, te Spaarndam.

Advertentie.

Heden behaagde het den Heere tot Zich te nemen onzen geliefden BROTTER PIETER CENTE OOSTLANDER, in den ouderdom van 50 jaar.

Broeder OOSTLANDER diende onze Kerk verscheidene jaren als Ouderling met veel trouw en toewijding. Zijn heengaan is voor ons een verlies en een gemis. Hij ging heen in de hoop der zalige Opstanding. Zij dit de troost voor zijn zwaar beproefd gezin.

Namens den Kerkeraad der Gereformeerde Kerk van Gorinchem:

H. J. DUTS WESSELE, Praeses.

J. DEN BOEKET, Scriba.

Gorinchem, 2 Mei 1919.

L.G. WEISZ & Co.
Commissionairs in Effecten,
Keizersgracht
No. 166,
AMSTERDAM.

Mr. GROSHEIDE
ACCOUNTANT
(Lid Ned. Instituut)
SINGEL No. 303.
TELEF. N. 1233 en C. 2981.

VERSCHEENEN:
De nieuwe Geest,
een tijdschrift voor onze Gereformeerde jonge menschen en hen, die met ze meeleven
DOOR
H. BROUWER H.Mzn.,
V.D.M. te Heemstede.
Prijs f 0.25.
Wed. G. VAN SOEST,
Amsterdam — Langestraat 25/31.

Evangelisatie.
Vanwege het Berof. Traktat. „Filippus“ worden tienduizenden tractaten gratis verspreid. Voor dezen arbeid, alsmede voor de gratisverspreiding van kalenders in de kazernes worden gaarne giften ingewacht door Ds. J. MULDER, Nassaustraat 40, Schiedam.

Wie lid van „F.“ wenscht te worden — contributie een gulden per jaar — geve zich aan bij den Penningmeester Mr. H. VAN DER VEGTE, Bloemendalstr. 18, Zwolle.

Uitgever van „F.“ is de heer P. MOBACH, te Breukelen.

VERSCHEENEN:
Het M.U.L.O. en de aanstaande wijziging der L.O.-wet
DOOR
J. Th. R. SCHREUDER
Prijs f 0.30.
UITGAVE VAN DE
AMSTERDAM. N. V. DE STANDAARD.

Aangeboden:
1 à 4 % f 1000 Valwijk.
1 à 4 % f 1000 Geref. School te Zeist.
1 à 4 % f 1000 Geref. Kerk te Zeist.
1 à 4 % f 1000 Geref. Kerk te Amsterdam.
1 à 4 % f 1000 Geref. Scholen te Amsterdam.
1 à 4 % f 1000 Geref. Kerk te Sloterdijk.
1 à 4 % f 500 's Heerenloo.
1 à 4 % f 1000 Johanneslichting.

Gevraagd:
f 1000 4 % Geref. Kerk (Kerk. kas) te Rotterdam.
f 1000 4 1/2 % School Sloten en Overtoom.
f 100 4 % Geref. Kerk te Numansdorp.

Aanbiedingen worden ingewacht bij:
Helderts & Co
AMSTERDAM. Egelantiersgracht 19.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributien:
Door den heer Is. van Schelven te Wageningen f 23; van het Lokaal Comité Utrecht te storting f 800; door den heer D. Steltenaar uit Almelo f 21.50; uit Enter f 1, uit den Ham f 14, uit Nijverdal f 6.50, uit Rijssen f 27.50, uit Wierden f 8.50, uit Vroomshoop f 37, samen f 115.

Aan Collecten:
(Voor de Theologische faculteit):
van de Gereformeerde Kerk te Loppersum f 22.98; te Beetsum f 56.134; te Berlikum f 39.284; te Boxen f 17.83; te Droortijp f 8.02; te Hylard f 13; te Huizum f 16.53; te St. Jac. Parochie f 16; te Leeuwarden f 96.05; te Suawoude f 19.88; te Wartena f 5.584; te Wirdum f 18.074; te Eernwoude f 4.12; Oenkerk f 23.98.

Aan Schenkingen:
Door Ds. J. Bakker gevonden in de collectie te Emmen f 5.

Voor de Medische faculteit
(Contributien). Door den heer H. Hungerink te Haarlo f 12.50.

Voor het Studenten studiefonds:
a depositio ontvangen,
Van Prof. Dr. J. Ridderbos f 5; van Prof. Dr. A. G. Honig f 2.50; van Ds. G. R. van Maurik f 2.50; van Ds. J. Brouwer f 2.50; van Ds. W. S. Pontier f 2.50; van Ds. J. van Katwijk f 1.

H. W. VAN MARLE Jr.,
Penningmeester.
Amsterdam, Keizersgracht 162.

Verscheidene Feuilletons, in *De Standaard* verschenen, worden door den uitgever **W. ten Have, te Amsterdam**, in boekvorm uitgegeven onder den titel:

Standaard-Serie.

Reeds verschenen als No. 1:

HARTELEED
DOOR
Leontine von Winterveld—Platen

als No. 2:

GODSLEIDING
DOOR
M. v. O.

en als No. 3:

DE IJZEREN RIDDER
DOOR
Leontine von Winterveld—Platen

De prijs van ieder deel is f 1.80 ingenaaid, en f 2.25 gebonden in stempelband (crisis-toelag 10 %).

Men kan zich abonneren tot wederopzegging op heel de serie. Aan geabonneerden worden de deelen bij verschijning onmiddellijk toegezonden.

De Directie van „De Standaard“

De Herant
VOOR DE
Gereformeerde Kerken in Nederland.
Bureau: N. Z. VOORBURGWAL 58—60, Amsterdam.

ADVERTENTIE-PRIJS:
van 1—6 regels f 1.30
iedere regel meer f 0.20

CONTRACTEN:
Bij contract voor het verbruik binnen één jaar van minstens:
500 regels 16 cents per regel
1000 „ 14 „ „ „
2000 „ 12 „ „ „

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen heden van

MENIGERLEI GENADE
WEKELIJSCH LEERREDENEN ONDER REDACTIE
VAN Dr. J. C. DE MOOR EN Dr. B. WIELENGA,
MET MEDEWERKING VAN VELE GEREFORMEERDE PREDIKANTEN
— als No. 1 van den 9en Jaargang —
DE GEWELDIGERS
(Matth. 11 : 17)
DOOR Dr. B. WIELENGA.

Deze Wekelijkse Leerredenen verschijnen elken Woensdag en kunnen dus overal vóór den Zondag zijn bezorgd. Zij zijn bijzonder geschikt om toe te zenden aan hen die des Zondags niet geregeld kunnen opgaan naar het Bedehuis. Bij opgaaf van adres zorgt de Uitgever voor geregelde toezending per post. Ook voor het Buitenland.

Prijs per complete jaargang van 52 nummers franco thuis f 6.25.

Dit eerste nummer wordt op aanvraag gaarne ter kennismaking toegezonden.

GEREFORMEERD GYMNASIUM
AMSTERDAM.
(Keizersgracht 495).

Het eerste Toelatingsexamen zal D.V. gehouden worden in het begin van Juli a.s. Opgeven hiervoor worden ingewacht bij

C. SCHAINK, Reutor.

WED. JOHs. ALBERTS,
Tabak- en Sigarenmagazijn
„BILDERDIJK“,
Bilderdijsstraat 5, - Amsterdam.
Ruime sortering van goede merken in elken prijs.
ZONDAGS GESLOTEN.

De Groote Synode van Dordrecht in 1618—1619
Met vele aantekeningen, geput uit de oorspronkelijke, voor een deel onuitgegeven bronnen.
DOOR
Dr. H. KAAJAN
V. D. M. te Rotterdam,
Schrijver van De Pro-Acta der Dordsche Synode.

Een historische bijdrage, die bedoelt een kort overzicht te geven van de Groote Synode en van wat aan haar voorafging, en waarin haar internationaal karakter bijzonder wordt belicht.

15 vel, groot 8°, met twee illustratiën.

Ingenaaid f 2.40 - Gebonden f 3.25
(met 5 % crisis-toelag).

Een groep uit de vele beoordeelingen in onze Pers:
Noord-Hollandsch Kerkblad (Dr. T. FERWERDA): Beknopt, helder, zakelijk geeft dit boek een overzicht der Groote Synode. De uitgeefster zorgt voor een waarlijk royale uitvoering.
De Zeeuw: Met grooten lof begroeten wij deze studie. Gereformeerde menschen moeten dit boek lezen.
Gereformeerde Kerkbode (Dr. J. H. LANDWEHR): Ook de wetenschappelijke historici vinden hier een goede en betrouwbare bron voor hun onderzoekingen. Dit boek zal in en buiten onze kring de aandacht trekken. De uitvoering is voortreffelijk.
Weekblad der Ned. Herv. Kerk (Officieel Orgaan): De geleerde Schrijver wel bekend door zijn uitgave van de Pro-acta, heeft zich op voortreffelijke wijze gekweten van zijn taak. Een ontzaglijke massa oorspronkelijk materiaal is verwerkt tot een aangenaam leesbaar boek.
De Rotterdammer: Volkomen planmatig heeft Dr. K. aan de samenstelling van zijn boek gearbeid. Dat zien we aan de prachtig-systematische verdeling der stof. Een enorme, eerbiedwekkende bronnenstudie heeft hij aan het schrijven van zijn werk doen voorafgaan.
Rotterdamse Kerkbode (Dr. J. R. CALLENBACH): Niet alleen uiterlijk ziet het boek er goed uit, ook innerlijk is 't wel verzorgd. Het laat zich aangenaam lezen, de stijl is klaar, het beeld van de Synode is helder getekend. Dat duidelijk blijkt waar schrijvers sympathien liggen, is een deugd. Historische boeken, waarbij dat niet blijkt, zijn peulren, koud en glibberig als regenwormen. Die sympathien verblinden haar echter niet de gebreken en tekortkomingen van de Synode te zien en te noemen. Het boek van Dr. KAAJAN wordt gelezen door ieder, die een heldere voorstelling wil hebben van de groote Synode en haren arbeid.

UITGAVE VAN DE
AMSTERDAM. N. V. DE STANDAARD.

ONESIFORUS-BANK

UTRECHT.

Verstrekt **BOUWKapitaal** tegen
zekerheidstelling aan KERKEN,
SCHOLEN, STICHTINGEN.

Geeft uit 4 1/2 pCt. 10-jarige Obligaties in stukken van Fl. 1000,-, 500,-, 250,-, 100,-, 50,-.

Inlichtingen verschaft de Directie
N. Gracht 69, Utrecht.

Abonnementen op
DE HERAUT
in Zuid-Afrika
worden aangenomen door
J. L. VANSCHAIK,
Boekhandelaar
Kerkstraat Centraal
Pretoria
Postbus 724.

Evangelisatiearbeid van de Ger. Kerken in Noord-Brabant en Limburg.

Met hartelijken dank ontvangen in de maand April.

Geref. Kerk te Arnhem f 3; id. coll. te Heek (Fr.) f 14.26; id. 34 coll. te Hollisloot f 3.50; id. coll. Amst. Vollenhove B f 9.50; id. coll. Helmond f 10.50; id. coll. Delfshaven f 25.71; id. coll. Oudewater f 24.20; id. coll. Maassluis f 36.474; id. coll. Wons (Fr.) f 8.21; giften uit Kampen f 6.50; id. uit Rouveen f 2.50; K. Fragt Hs. Nijkerk (Geld.) f 2.50; een lezer Geref. Kerkblad, Meppel f 15; van Dubbeleim, met postcheque f 10; Wed. H. Kok, Bergen op Zoom f 1.50; Zendingsschool. G. K. Schoondijke f 20; Zendingsschool. Rijswijk f 2.50; Zendingsschool. Tholen f 10; Centsver. Geref. Jongel.ver. Uithuizen f 10; Kinderen Chr. School Genderen f 13.95.

Busjes.
Geb. Smit Schokland f 3; Hd. de Goede, Antje Post, R. Schraa Rr. te Zwartsluis f 13.50.

Jaarl. bijdrage
uit Wilnis f 13.50, uit Bussum f 23, uit Hoogeveen f 4, uit Venlo f 12.50, uit Rouveen f 6.50, G. K. te Halfweg f 5, uit Bergen op Zoom f 2.40, J. B. te Eindhoven f 0.50, uit Zevenbergen f 5, uit Doetinchem f 0.50.

In Maart door Ds. Goria ontv.: Evangelisatieveren. te Breda f 15; G. K. te Lisse f 15; coll. uit Genemuiden f 5.61.

Met dringende aanbeveling,
Namens Deputaten,
L. J. SCHALEKAMP, Penn
Klundert, Maart 1919.

Spaarbank
VOOR DE
Stad AMSTERDAM.
(Opgericht in 1848).

Hoofdbureau:
Singel 544—546.

Geopend:
ELKEN WERKDAG van des morgens half 10 tot des avonds 8 1/4 uur.

Bijbureaux:
Bloemgracht 33.
Haarlemmerplein 4.
Bilderdijsstraat 194.
Ceintuurbaan 131.
„Zeemanshuis“, Kadijkplein 2.
1ste Van Swindenstraat 19.
Brederodestraat 103.

Geopend:
ELKEN WERKDAG des morgens van hal. 10 tot half 1 en des avonds van half 7 tot 8 1/4 uur.

Mr. H. J. POST,
Directeur.

Lezers van
„Dag- en Weekbladen“
IN DE
Spoorwegwagens
werpt Uwe Couranten, na ze gelezen te hebben, in de bussen voor de Ziekenhuizen op de Perons van de Spoorwegstations aanwezig; daarmede verricht gij een nuttig werk.
Laat ze vooral niet in den wagen liggen.